

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 331.5

О. О. Добренко

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РИНКУ ПРАЦІ

Анотація. У статті досліджується демографічна ситуація та умови економічного покращення на ринку праці. З'ясовано динаміку основних макроекономічних показників та їх вплив на фінансово-економічну кризу й темпи зниження. Досліджено аспекти кризових явищ професійного ринку праці щодо пропозиції та попиту робочої сили. Вказано, що укомплектування вакансій для висококваліфікованих працівників ускладнилося внаслідок низьких якісних характеристик значної кількості вільних робочих місць та низького рівня заробітної плати. Розглянуто структуру зареєстрованих безробітних і невідповідність професійної підготовки вимогам роботодавців, надлишок одних спеціалістів та дефіциту інших. Вказано причини розбалансованості ринку праці за професійним складом.

Ключові слова: демографічна ситуація, безробіття, зайнятість населення, економічне зростання, ринок праці.

Summary. The article investigates the demographic situation and conditions of economic improvement on the labor market. The dynamics of the main macroeconomic indicators and their impact on the financial and economic crisis and the pace of decline are determined. Investigation of the aspects of the crisis phenomena of the professional labor market in terms of supply and demand for labor. It was specified that the placement of vacancies for highly skilled workers was complicated by the low qualitative characteristics of a large number of vacancies and low wages. The article deals with the structure of the registered unemployed and the mismatch of vocational training to the requirements of employers, the surplus of some specialists and the shortage of others. The indicated reasons of labor market imbalance by professional structure.

Key words: demographic situation, unemployment, employment, economic growth, labor market.

DOI : 10.33783/1977-4167-2019-45-1-9-15

Постановка проблеми. Складність, багатогранність і масштабність розвитку професійного конкурентоспроможного ринку праці як складної системи передбачає множину взаємопов'язаних і взаємодіючих між собою елементів та підсистем різної фізичної природи. Важливими факторами впливу на розвиток професійного ринку праці є демографічна ситуація, соціально-економічні процеси, професійне навчання, ринок інвестицій, міграційні процеси.

Аналіз досліджень і публікацій. Постійні зміни у соціальній та економічній сфері вимагали активувати дослідження з проблем розвитку ринку праці. Цій проблемі присвячені наукові роботи та фундаментальні дослідження українських вчених: Д. Б. Богині, В. І. Герасимчука, І. Ф. Гнебіденка, О. А. Гришнєвої, В. М. Дацюка, І. Г. Манцурова, О. Ю. Рудченка, М. І. Долішного, Т. А. За-

яць, А. М. Колота, В. І. Куценка, В. В. Онікієнка, І. Л. Петрової, В. М. Петюха, М. В. Семикіної, В. О. Покрищука, В. А. Савченка, О. С. Пономарьової та інших.

Метою статті є аналітичне дослідження соціально-економічних передумов функціонування професійного ринку праці України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Демографічна ситуація країни є одним із головних індикаторів її соціально-економічного розвитку та основою формування конкурентного професійного ринку праці. Динаміка чисельності та руху населення (народжуваність, смертність, міграція), а також його склад є важливими вихідними параметрами і основою розвитку професійного ринку праці. Динаміка чисельності населення, народжуваності та смертності в Україні показує наявність негативних тенденцій (табл. 1).

© О. О. Добренко, 2018

Бібліографія ДСТУ 8302:2015:

Добренко О. О. Соціально-економічні передумови функціонування професійного ринку праці. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2019. № 1 (45). С. 9–15.

References (APA):

Dobrenko, O. O. (2019). *Sotsialno-ekonomichni peredumovy funktsionuvannya profesiinoho rynku pratsi* [Socio-economic preconditions of the professional labor market functioning]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, 1 (45), 9–15 (in Ukr.).

Динаміка чисельності населення, народжуваності і смертності в Україні за період 1990–2017 рр. [1]

Роки	Чисельність населення, млн. осіб ²	Народжуваність, тис. осіб	Смертність, тис. осіб	Коефіцієнт народжуваності ³	Коефіцієнт смертності ³
1990	51,8	657,2	629,6	12,7	12,2
1995	51,7	493,0	792,6	9,5	15,4
2000	49,4	385,1	758,1	7,8	15,4
2001	48,7	376,4	745,9	7,7	15,3
2002 ¹	48,2	390,7	754,9	8,1	15,7
2003	47,8	408,6	765,4	8,5	16,0
2004	47,4	427,3	761,3	9,0	16,0
2005	47,1	426,1	782,0	9,0	16,6
2006	46,7	460,4	758,1	9,8	16,2
2007	46,5	472,7	762,9	10,2	16,4
2008	46,2	510,6	754,5	11,0	16,3
2009	46,1	512,5	706,7	11,1	15,3
2010	46,0	497,7	698,2	10,8	15,2
2011	45,8	502,6	664,6	11,0	14,5
2012	45,6	520,7	663,1	11,4	14,5
2013	45,4	503,7	662,4	11,1	14,6
2014	45,4	465,9	632,3	10,8	14,7
2015	42,9	411,8	594,8	10,7	14,9
2016	42,7	397,0	583,6	10,3	14,7
2017	42,6	364,0	574,1	9,4	14,5

Між двома останніми переписами — у січні 1989 р. та грудні 2001 р. — кількість наявного населення скоротилась з 51,7 до 48,7 млн. осіб, або на 5,8 %, і продовжує скорочуватися. За даними Держстату [1], чисельність населення у 2013 р. зменшилась до 45,4 млн. осіб, що на 12,2 % нижче за 1989 р. Слід зауважити, що чисельність населення скорочується і в інших країнах, але не з такою інтенсивністю.

Для сучасної демографічної ситуації в Україні характерні:

- негативні тенденції зменшення народжуваності і збільшення смертності, що призводить до загального зменшення чисельності населення;
- постаріння населення, збільшення навантаження на його працездатну частину;
- скорочення тривалості життя як чоловіків, так і жінок;
- погіршення здоров'я нації;
- посилення інтенсивності міграційних процесів, що має неоднозначний вплив на демографічну ситуацію завдяки як негативним, так і позитивним наслідкам.

Аналіз статистичних даних засвідчив, що кількість померлих відносно чисельності населення у 1990 р. зросла у 2017 р., що призвело

до збільшення коефіцієнту смертності з 12,2 до 14,5 %. Число народжених скоротилося відповідно з 657,2 до 364,0 тис. осіб, коефіцієнт народжуваності знизився з 12,7 до 9,4 %. Причини падіння народжуваності, за даними фахівців, можуть бути відокремлені у такі групи: економічні, соціальні, психологічні, біологічні; тобто економічні фактори часто не є визначальними у зниженні народжуваності, яке є історичною тенденцією, що притаманна також високорозвинутим країнам.

Результатом зниження народжуваності і зростання смертності є старіння населення. Так, експерти ООН вважають, що до 2050 р. тільки в Японії частка осіб старше 65 років перевищить 30 %. В Україні за період між переписами 1989 та 2001 рр. частка осіб у віці 60 років і старше зросла з 12,3 до 25,5 %. Питома вага осіб 65 років і старше в Україні зараз наближається до країн Західної Європи. Зазначена тенденція обумовлює посилення демографічного навантаження на працездатне населення України та спричиняє зростання частки населення, що потребує соціального захисту. Це, у свою чергу, негативно впливає на розвиток професійного ринку праці, знижує його конкурентні переваги.

Поліпшення демографічної ситуації в Україні можна очікувати лише за умов покращення еко-

¹ За даними Всеукраїнського перепису населення на 5 грудня 2001 р.

² Станом на 1 січня відповідного року. Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя й адміністративних даних частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

³ На 1000 наявного населення.

номічної ситуації і проведення виваженої соціальної та демографічної політики. Провідну роль у цьому мають відігравати:

- подолання бідності на основі зростання доходів та рівня життя населення;
- реформування трудової сфери шляхом формування конкурентних переваг професійного ринку праці через посилення мотиваційних механізмів, підвищення конкурентоспроможності робочої сили;
- забезпечення ефективної зайнятості населення, що має стати гарантією отримання робочого місця за певною професією;
- орієнтація демографічної політики на створення умов розширеного відтворення людського потенціалу;
- орієнтація державної політики у сфері охорони здоров'я на збереження трудового потенціалу країни, зокрема стимулювання здорового

способу життя, формування для цього відповідної нормативно-правової бази; створення ефективних механізмів підвищення якості і доступності медичного обслуговування.

Основними макроекономічними чинниками, що формують передумови розвитку професійного ринку праці, є:

- динаміка обсягів і темпів зростання виробництва, валового внутрішнього продукту, розширення виробництва пріоритетних галузей і сфер економіки; продуктивності праці та ін.;
- інвестиційна та інноваційна діяльність;
- розвиток підприємництва, малого і середнього бізнесу;
- доходи та життєвий рівень населення.

Динаміка основних макроекономічних показників засвідчила про вплив фінансово-економічної кризи на темпи їх зниження (табл. 2). У 2015 р. спостерігалось покращення ситуації щодо

Таблиця 2

Динаміка основних макроекономічних показників в Україні за 2013–2017 рр. [2]

Показник	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
ВВП номінальний, млрд. грн.	1464,2	1586,9	1988,5	2385,4	2982,9
ВВП на душу населення, грн. ¹	31988	35834	46210	55853	70224
Сільське господарство, %, річна	13,6	2,2	-4,8	6,3	-2,7
Промислове виробництво, %, річна	-4,3	-10,1	-13,0	2,8	0,4
Експорт, млрд. дол. США	78,7	65,4	47,9	46,0	54,0
Імпорт, млрд. дол. США	-95,7	-70,0	-49,6	-51,5	-60,8
Обмінний курс, грн/дол.					
середній	7,99	11,89	21,84	25,55	26,60
на кінець періоду	7,99	15,77	24,00	27,2	28,7
Державні фінанси, млрд. грн.					
Доходи зведеного бюджету	435,6 ²	456,1	652,0	782,9	1016,8
Видатки зведеного бюджету	483,9 ²	523,1	679,8	835,8	1056,8
Рівень безробіття (за методологією МОП), у % до економічно активного населення віком 15–70 років	7,3	9,3	9,1	9,3	9,5
Середньомісячна заробітна плата працівників, грн.	3 282	3 480	4 195	5 183	7 104

ВВП номінального, ВВП на душу населення, але зменшення загального обсягу промислового та сільськогосподарського виробництва.

У цьому контексті слід відмітити з 2016 року позитивну тенденцію випереджальних темпів зростання обсягів виробництва продукції переробної промисловості та збільшення, таким чином, її частки у структурі реалізації промислової продукції. Обсяги експорту впали з \$ 78,7 млрд. у 2013 р. до \$ 54,4 млрд. у 2017, що є негативною тенденцією.

Зміна макроекономічних показників під впливом фінансово-економічної кризи безпосередньо торкнулась і професійного ринку праці. Статистичні дані засвідчили, що з 2017 р. чисельність незайнятих громадян зросла на 2,2 % порівняно з 2013 р. при зменшенні вакансій.

¹ До відповідного періоду попереднього року.

² Розрахунки Мінекономрозвитку України.

За період 2013–2017 рр. відбувалась нестабільна тенденція щодо зменшення незайнятого населення. У 2014 р. спостерігалось збільшення незайнятого населення порівняно з попереднім роком на 12,7 %. У 2015 р. відбулось зменшення незайнятих громадян порівняно з попереднім роком на 10,2 %, в 2016 р. уже було збільшення незайнятих на 10 % порівняно з попереднім роком. Це пояснюється нестабільністю як економічного розвитку в державі, так і в регіональних розбіжностях.

Наведені дані свідчать про неефективність проведення структурної перебудови економіки України, незбалансованість розвитку виробничої сфери та сфери освітніх послуг, що потребує застосування ефективних державних механізмів регулювання цих процесів.

Кризові явища торкнулися і професійного ринку праці щодо пропозиції та попиту робочої сили. Найбільша кількість вакансій станом на кінець 2018 р. надійшла від підприємств переробної промисловості, у оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів, у транспорті, складському господарстві, поштовій та кур'єрській діяльності [3].

За даними державної статистики, найбільш популярними професіями, на які спостерігається попит роботодавців у 2018 р., були професії висококваліфікованих робітників з інструментом (23,5 % від загальної кількості заявлених вакансій) і робітників з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин (17,3 %), а найменша — серед кваліфікованих робітників сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства (1,2 %) і технічних службовців (4,1 %), інших професій. Залишається великий попит на спеціалістів вищого рівня, топ-менеджерів, а також економістів, менеджерів, лікарів, інженерів з відповідним досвідом роботи та високим рівнем кваліфікації, а також IT-спеціалістів високої кваліфікації.

Серед незайнятих громадян, які шукали роботу у 2018 році, 64,7 % мали вищу, неповну вищу або професійно-технічну освіту, серед яких значну частину становили висококваліфіковані працівники з високою заробітною платою за попереднім місцем роботи; 17,1 % шукачів роботи мали обмежені можливості щодо працевлаштування внаслідок наявності лише середньої освіти, відсутності необхідних професійних умінь та навичок належного рівня, а також досвіду роботи [4].

Станом на кінець 2013 року на одне вільне робоче місце претендувало 10 громадян, що шукали роботу. Серед представників найпростіших професій та тих, що не мали профпідготовки, на одне вільне робоче місце претендувало 12 осіб, серед технічних службовців — 18 осіб, серед робітників з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин на одне вільне робоче місце претендувало 16 осіб, серед кваліфікованих робітників сільського та лісового господарства, риборозведення та рибальства — 34 особи. У той же час серед кваліфікованих робітників з інструментом налічувалося 6 претендентів на одну вакансію, а серед фахівців та професіоналів відповідно 9 та 5 претендентів [5, с. 50].

За професійними ознаками найбільший попит на робочу силу на кінець 2013 р. спостерігався на кваліфікаційних робітників з інструментом (19,0 % від загальної кількості заявлених вакансій) і професіоналів (17,1 %). Найменший попит — на кваліфікованих робітників сільського та лісово-

го господарства, риборозведення та рибальства (1,4 %) і технічних службовців (3,2 %) [6, с. 101].

Значна частина незайнятих громадян не влаштовує роботодавців внаслідок особливих вимог щодо рівня кваліфікації та досвіду роботи.

При цьому вирішення проблеми укомплектування вакансій для висококваліфікованих працівників ускладнилося внаслідок низьких якісних характеристик значної кількості вільних робочих місць, зокрема, низького рівня заробітної плати. Найбільше вакансій з мінімальною заробітною платою спостерігалось у Вінницькій, Волинській, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Київській, Кіровоградській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Херсонській, Чернівецькій, Чернігівській областях — від 15 до 26 %. Практично у 17 областях пропонувалась мінімальна заробітна плата на низькому рівні.

Державною службою зайнятості в 2017 р. було досягнуто позитивної динаміки за основними напрямками діяльності державної служби зайнятості. З підвищенням результативності роботи при оперативному працевлаштуванні громадян кількість безробітних станом на 1 січня 2018 року, порівняно з відповідною датою 2017 року, скоротилася на 9 % (на 36 тис.) і становила 354 тис.

За даними державної служби статистики України та адміністративними даними державної служби зайнятості, на 1 лютого 2019 року допомогу з безробіття отримували 305 тис. осіб, що на 7 тис. осіб менше, ніж на 1 лютого 2018 року.

Структура зареєстрованих безробітних станом на 01.02.2019 року має такий вид. Структура безробітних за статтю: у загальній кількості зареєстрованих безробітних чоловіки становили — 174 тис. осіб (або 48 %), жінки — 190 тис. осіб (або 52 %). За віковими групами: 30 % зареєстрованих безробітних були у віці до 35 років; 29 % — у віці від 35 до 45 років; 41 % — у віці понад 45 років. За освітою: 42 % зареєстрованих безробітних мали вищу освіту, 38 % — професійно-технічну, 20 % — загальну середню освіту [7] (рис. 1–2).

Така ситуація вимагає втручання держави щодо перенавчання спеціалістів та створення відповідних робочих місць. Це свідчить про невідповідність професійної підготовки вимогам роботодавців, а також надлишок одних спеціалістів і дефіцит інших, тобто розбалансованість ринку праці за професійним складом. Основна причина в тому, що сучасний стан розвитку економіки України характеризується трансформаційними процесами, метою яких є вихід на нові, більш прогресивні технології.

На початку 2019 року кількість роботодавців, які співпрацювали із центрами зайнятості, збільшилась на 9 %, що становить майже 44 тисячі. Кількість вакансій, згідно з базою даних державної служби зайнятості, порівняно із січнем 2018

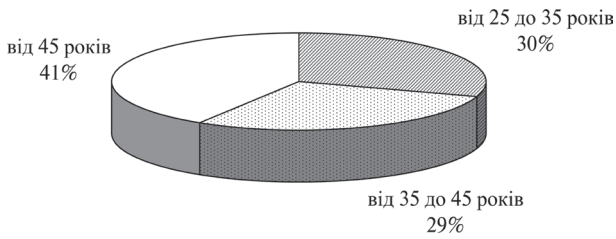

Рис. 1. Розподіл зареєстрованих безробітних за віковими групами (станом на 01.02.2019 року, авторська розробка)

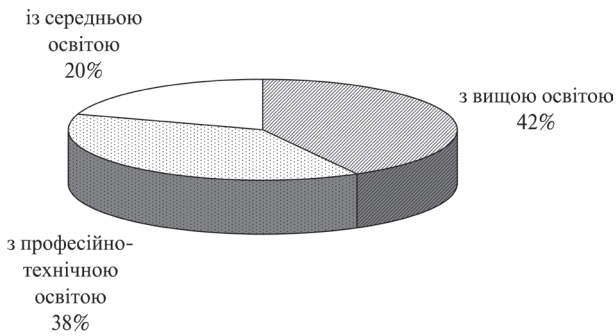

Рис. 2. Розподіл зареєстрованих безробітних за освітою (станом на 01.02.2019 року, авторська розробка)

року, збільшилась на 10 % — до 143 тис. одиниць. Зростання кількості вакансій відбулося майже в усіх регіонах.

Відсутність комплексного, системного підходу до потреб кадрового забезпечення виробничої сфери як на загальнодержавному, так і регіональному рівнях призвели до зростання невідповідності між потребою у кваліфікованих кадрах і професійно-кваліфікаційною структурою, що існує.

Це пояснюється тим, що структура професійного ринку праці лежить в площині суттєвої регіональної диференціації рівня розвитку економіки і, як наслідок, в суттєвій різниці попиту і пропозиції робочої сили, у тому числі за професійно-кваліфікаційними ознаками. Наприклад, в депресивних регіонах, де спостерігається більш високий рівень безробіття, знизився якісний склад трудових ресурсів під впливом певних чинників:

— тривалого безробіття значної частини населення, яке призвело до втрати професійної компетенції робочої сили (знання, вмінь, навиків), тобто дискваліфікації;

— перерозподіл певної частини кваліфікованої робочої сили в ті галузі і сфери, де маєть попит на малокваліфіковану робочу силу. Наприклад, відбувся відтік спеціалістів, інженерів, робітників з промислових підприємств (у зв'язку із неповною зайнятістю, прихованим безробіттям, практикою резервування робочої сили, затримкою або невиплатою заробітної плати) у сферу торгівлі, послуг, тіньової зайнятості. Це явище та-

кож призводить до втрати професійно-кваліфікаційного рівня працівників;

— звуження масштабів відтворення кваліфікаційної робочої сили, обумовленого у структурі попиту на відповідні професії. В умовах різкого зниження промислового виробництва знижується потреба в підготовці висококваліфікованих робітників, техніків, інженерів. Переорієнтація структури навчальних місць у ЗВО, які фінансуються за рахунок державного бюджету, на користь економічних, управлінських і юридичних спеціальностей відповідає виключно кон'юнктурному попиту населення на сьогоднішній день і несе в собі загрозу перспективам розвитку трудового потенціалу суспільства. Відсутність системи масової професійної підготовки кваліфікованих робітників підриває можливості майбутнього економічного зростання в державі у зв'язку з тим, що кадрова підсистема цього процесу залишається небезпечною;

— зниження рівня життя більшості сімей стає перешкодою отримання професійної освіти дітьми. Мова йде не стільки про недоступність отримання платної освіти, скільки про неможливість утримання дітей, що підростають, які отримують професійну освіту безоплатно, але ще не працюють.

Вступ в трудове життя без професії і спеціальності є проблематичним для молодих людей, перспективою для них є залишитися зайнятим у сфері некваліфікованої, переважно фізичної праці на все життя.

Така ситуація є перешкодою розвитку професійного ринку праці, тобто на перший план виходить проблема щодо створення нових високоефективних робочих місць за професійно-кваліфікаційним складом, підвищення конкурентоспроможності робочої сили, а також задоволення вимог роботодавців.

Найважливіший фактор, який загострив і нові проблеми, це знецінення праці. Різко знизилась і її частка у витратах підприємства. Заробітна плата більшості працівників не виконує ані відтворювальної, ані стимулювальної функції. Це значною мірою пояснює деякі ірраціональні з погляду теорії ринку праці мотиви формування пропозиції і попиту робочої сили на ньому, що проявляється в умовах становлення багатокладної економіки.

Вибір людиною сфери зайнятості (державний або недержавний сектор) та її форми значною мірою залежить від віку, статі, професії, місця роботи. Найбільшу схильність до підприємницької діяльності проявляє молодь. Для одних це пов'язано з можливістю підвищити свої доходи, для інших, зокрема молодих фахівців, — проявити свою індивідуальність, задовольнити потребу у творчості. Для жінок привабливість дрібного бізнесу і самозайнятості пов'язана з можливістю вільно розпоряджатись своїм часом порівняно із традиційними формами зайнятості у державному секторі.

Таким чином, для вирішення проблем конкурентоспроможності професійного ринку праці необхідно змінювати відношення до людини, підготовки і використання професіоналів і становлення держави України як лідера.

У контексті розгляду вказаної проблеми щодо розвитку професійного ринку праці слід відмітити, що серед осіб, не зайнятих трудовою діяльністю, що є клієнтами державної служби зайнятості, у 2018 р. — 30 % зареєстрованих безробітних були у віці до 35 років.

Чисельність випускників, які закінчили вищі навчальні заклади, у 2017 р. становить 421 тисячу фахівців, що на 34 тисячі осіб (8,9 %) більше, ніж у 2016 р. У 2018 на обліку в державній службі зайнятості перебувало 304 тисячі безробітних, 47 % з яких мають вищу освіту. Не зважаючи на позитивну тенденцію, ситуація на ринку праці досить складна. Серед головних проблем є професійно-кваліфікаційний дисбаланс між попитом та пропозицією робочої сили. Зокрема, 70 % випускників освітніх закладів здобувають вищу освіту, 30 % — професійну. Це говорить про те, що існує проблема працевлаштування молоді з різних причин, у тому числі їх низької конкурентоспроможності. Дієвою формою підтримки молодіжної зайнятості стало працевлаштування молодих безробітних громадян шляхом надання роботодавцю дотацій. За рік роботи молода людина може стати фахівцем та закріпитися на виробництві.

З метою кількісного та якісного аналізу стану забезпечення молоді України першим робочим місцем після здобуття вищої та професійно-технічної освіти необхідно ввести щорічну статистичну звітність, де відображатимуть дані щодо:

— чисельності молоді, яка отримала вищу та професійно-технічну освіту та забезпечена першим робочим місцем на підприємстві, якому надано дотацію;

— кількості роботодавців, які одержали дотацію на забезпечення молоді першим робочим місцем;

— розміру одержаної дотації роботодавцями на забезпечення молоді, яка отримала професійно-технічну та вищу освіту, першим робочим місцем.

Таким чином, розвиток професійного ринку праці потребує запровадження комплексу невідкладних заходів. Зокрема, з метою стимулювання роботодавців щодо прийняття на роботу молоді, яка закінчила професійно-технічні та вищі навчальні заклади, і забезпечення їх першим робочим місцем необхідно розширити перелік професій та спеціальностей, за якими роботодавцям може надаватися дотація для забезпечення молоді першим робочим місцем, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України №223 від 19 березня 2008 р.

Доцільно передбачити механізм контролю за наданням дотації роботодавцям на забезпечен-

ня молоді, яка отримала професійно-технічну та вищу освіту, першим робочим місцем, а також механізм повернення дотації роботодавцями, які протягом двох років скоротили молодого працівника, працевлаштованого з надання дотації роботодавцю, невиконання ними інших умов, передбачених частиною другою ст. 4 Закону України «Про забезпечення молоді, яка отримала вищу або професійно-технічну освіту, першим робочим місцем з наданням дотації роботодавцю».

Слід визначити основні причини низької активності роботодавців щодо розширення сфери залучення випускників професійно-технічних та вищих навчальних закладів до праці: виявляти причини звільнення осіб, які були прийняті на роботу за направленням Державної служби зайнятості після закінчення професійного навчання; розробляти довгострокові програми підготовки фахівців для галузей національної економіки та вдосконалення механізмів надання пільг роботодавцям; забезпечити участь роботодавців в управлінні освітнім процесом через систему наглядових рад.

З метою підвищення підготовки кадрів через систему професійно-технічних навчальних закладів та додаткових стимулів для випускників шкіл вступати до ПТУ необхідно істотно підвищити розмір стипендії у 2,4 раза замість раніше передбаченого підвищення в 1,9 раза.

Важливе значення підвищення конкурентоспроможності й розвитку професійного ринку праці мають розвиток соціального партнерства та соціального захисту безробітних, створення умов для підвищення територіальної, професійної і соціальної мобільності робочої сили; консолідація фінансових коштів для реалізації заходів щодо запобігання безробіттю і підвищення ефективності їх використання.

Таким чином, підвищення конкурентоспроможності та розвитку професійного національного ринку праці — це комплексна проблема, вирішення якої залежить від державного регулювання цих складних процесів.

Висновки. Аналіз передумов розвитку професійного ринку праці виявив низку негативних тенденцій щодо демографічної ситуації, проблем укомплектування вакансій для висококваліфікованих працівників внаслідок низьких якісних характеристик значної кількості вільних робочих місць, зокрема низького рівня заробітної плати.

Тенденції розвитку професійного ринку праці засвідчили, що сьогодні ринок висуває нові вимоги до шукачів робочих місць (уміння діяти у непередбачених ситуаціях, прийняття відповідних рішень, критичне мислення, готовність до підвищення професійної кваліфікації, роботи в команді, кооперування і т. д.), тобто підприємствам потрібні креативні працівники, готові швидко

реагувати на перемини. У інноваційному розвитку чільне місце займає особистість з новаторським духом, активністю, яка прагне до самовдосконалення, збагачення знаннями.

Література

1. Населення / Державна служба статистики України. URL : http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ds/nas_rik/nas_u/nas_rik_u.html (дата звернення: 13.04.2019).
2. Україна: перспективи розвитку / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. *Консенсус-прогноз*. Квітень 2018. URL : <http://me.gov.ua/Documents/Download?id=52c2986e-91b6> (дата звернення: 13.04.2019).
3. Соціально-економічне становище України за січень 2018 року / Державна служба статистики України. URL : http://ukrstat.gov.ua/druk/soc_ek/2018/publ_01_2018_u.html (дата звернення: 13.04.2019).
4. Економічна активність населення України 2017 : [стат. збірник] / Державна служба статистики України. К., 2018. 205 с.
5. Праця України у 2013 р.: [статистичний збірник] / Державна служба статистики України. К., 2014. 333 с.
6. Ринок праці України в 2013 році: [аналітично-статистичний збірник]. К. : ДЦЗ Міністерство соціальної політики України, 2014. 266 с.
7. Ситуація на ринку праці та результати діяльності державної служби зайнятості у січні-

квітні 2019 року / Державна служба зайнятості. URL : <http://dcz.gov.ua/analytics/68> (дата звернення: 13.04.2019).

References

1. State Statistics Service of Ukraine. Population Retrieved from http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ds/nas_rik/nas_u/nas_rik_u.html (accessed date 13.04.2019).
2. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2018). Ukraine: prospects for development. Retrieved from <http://me.gov.ua/Documents/Download?id=52c2986e-91b6> (accessed date 13.04.2019).
3. State Statistics Service of Ukraine. Socio-economic situation of Ukraine in January 2018. Retrieved from http://ukrstat.gov.ua/druk/soc_ek/2018/publ_01_2018_u.html (accessed date 13.04.2019).
4. State Statistics Service of Ukraine (2018). Economic activity of the population of Ukraine in 2017. Kiev, 205 p.
5. State Statistics Service of Ukraine (2014). Ukraine's Work in 2013. Kiev, 333 p.
6. Ministry of Social Policy of Ukraine (2014). Labor Market of Ukraine in 2013. Kiev, DPZ Ministry of Social Policy of Ukraine Publ., 266 p.
7. State Employment Service (2019). Situation in the labor market and results of the State Employment Service in January-April 2019. Retrieved from <http://dcz.gov.ua/analytics/68> (accessed date 13.04.2019).